

Al-'Arabí ad-Darqáwí

SZÁZHARMINCKETTEDIK LEVÉL*

Arról, hogy Istenen kívül nincs semmi, s hogy ezt mindazok felismerik, akik végigjárják az utat és birtokába jutnak a lényegi látásnak; továbbá a lélek suttozásai elleni harcmodorról, valamint arról, hogy a dolgok csak azokat akadályozzák a dolgok Teremtőjének látásában, akik nem képesek meglátni a dolgokban Teremtőjüket; végül az illúzióról és a kontemplációról.

Istenen kívül nincs más valóság (*mawdzsúd*): »Minden dolog pusztulásra van ítélve, kivéve az Ő orcáját« (Korán 28:88); »Minden elmúlik, ami a földön van, ám Urad magasztos és nagylelkű orcája örökké fennmarad« (Korán 55:26–27);¹ »Íme, ez Isten, a ti igazi Uratok – és mi egyéb lenne az Igazságon kívül, mint tévelygés?« (Korán 10:32); »Azért van ez így, mert Isten az Igazság, és amihez Őhelyette fohászokodnak, az hamisság« (Korán 32:62); »Mondjátok: Eljött az Igazság és elenyészett a hamisság; kétségtelen, hogy a hamisság mindig elenyésczik« (Korán 17:81); »Mondd, hogy ›Alláh‹ – s utána hagyd őket, hadd szórakozzanak csak haszontalan, üres fecsegéssel« (Korán 6:91); »Ő az Első és a Végző, a Külső és a Belső« (Korán 57:3). A Próféta azt mondta (áldja meg őt Isten és adjon neki békét): »Istenen kívül minden hamis.« S úgyszintén ő mondta (béke szálljon reá): »Nem láttam semmit anélkül, hogy ne láttam volna benne Istent.«² Mi pedig len azt mondjuk (bárcsak elnyernénk Isten bocsánatát): Lehetetlen meglátni Urunkat mindaddig, amíg Rajta kívül bármi mást is látunk. Mindazok, akik elérték a megismerésnek ezt a fokát, ugyanezt mondják – ellenben aki lépteit nem igazította az Ösvényhez, mit sem tud erről. Azok egyike, aki elérte a megvalósítást, azt mondja:

*Megismertem Istent, s Rajta kívül mit sem látok,
S így belőlünk minden »más« ki van zárva.³
Kivívtam az egységet, s így a különléttől többé nem félek;
Ez az a nap, melyen célba értem s az Egységet elértem.*

Ez pedig a következőt jelenti (de Isten jobban tudja): Megismertem Uramat, ámde nem egyszerűen következtetések és racionális bizonyítékok alapján, hanem kontemplatív és esszenciális tudás által, és azóta – mint ahogy a Próféta is

* Forrás → Al-'Arabí ad-Darqáwí: *Az emlékezés rózsakertje. A lélekvezetés szúfi tudománya* (Budapest, 2005, Kairosz Kiadó), p. 320–326.

(áldja meg őt Isten és adjon neki békét) – egyedül Őt látom mindenben. Ami pedig ama sorokat illeti, hogy »Kivívtam az egységet, s így a különléttől többé nem félek; / Ez az a nap, melyen célba értem s az Egységet elértem« – ezek a következőt jelentik (de Isten jobban tudja): Megláttam az egységet a sokszerűségben, s így többé nem félek attól, hogy lássam a sokszerűséget az egységben, mint ahogy azelőtt féltem, hogy megláttam volna Uramat mindenben. Nem férhet hozzá kétség: Istenen kívül nincs más valóság; szemünk előtt Őt csupán az illúzió (*wahm*) fátyolozza el – márpedig az illúzió illuzórikus. Ebben az értelemben mondja a tiszteletreméltó mester és Isten barátja, Ibn ‘Atá’ Alláh az ő *Hikam*jában: »Ha az illúzió fátyla felszakadna, az akadályok elhárulásával birtokába jutnál a lényegi látásnak (*musáhada*),⁴ és a bizonyosság (*imán*) felgyúló fénye minden viszonylagos létezését elfátyolozna előled.«

Al-Madzsdhúb urunk (Istennek teljék benne öröme) pedig azt mondja:

*Látásom kihamvadt az Ő meglátásában;
Tudatát vesztettem minden enyésző dolognak.
Felismertem, hogy Rajta kívül más nincsen,
S így az üdvösség állapotában honolok békésen.⁵*

Ne képzeld hát azt, hogy bármi is lenne Isten »mellett«; Isten mellett egyedül csak Isten van, mint ahogy ezt mindazok tanúsítják, akik elérték a megvalósítást; az, aki lépteit nem igazította az Ösvényre, mit sem tud erről.⁶

Ne félj a lélek sugallataitól; ha rádtámadnak és szívedet meg-megújuló hullámokban árasztják el, válj meg saját akaratódtól, vedd alá akaródat Uradénak, és őrizd meg nyugalmadat; ne nyugtalanodj, lazíts és ne légy feszült; és aludj, ha tudsz, aludd ki magad, mert az alvás jótékony hatása a szorongattatás idején; csodálatos jótéteményei vannak, mert aki alszik, az alárendeli magát az Isteni Akaratnak. Márpedig aki átadja akarátát Urának, azt Isten kézbe veszi... Ezért hát ne félj a lélek sugallatainak felerősödésétől, hanem tedd azt, amit mondtam, s meglásd, hasznot fogsz húzni belőle és nagy nyereségre fogsz szert tenni általa. Isten átka sújtsa azt, aki hazudik! Az efféle megpróbáltatások eredményeképpen az Isteni Egység tudata fog gyökeret verni a szívedben, a kétségek és képzelődések pedig magadra fognak hagyni; s így szépen haladsz majd előre az úton, míg csak el nem éred azt az üdvözítő állapotot, amely minden tévedés megszűnését és a tőlük való szabadságot jelenti. Akkor majd meglátod, hogy a sok akadály és nehézség nem fog nyugtalanítani, mert helyes hozzáállásod (erősítse meg Isten) mindet a te javadra fogja fordítani, ha kitartasz abban, amit mondtunk neked.

Egyszer azt mondta nekem egy tanult ember: »Ami engem a leginkább hátráltat, az a vágy.« Én erre azt mondtam neki: »Nekem meg ez van hasznomra a

leginkább. Engem Isten jótéteményei a vágy jótéteményeivel együtt töltenek be, és Istenemre mondom, mindig hálás leszek Neki ezért.« Az Isten ismeretével felruházott emberek nem menekülnek el a dolgok elől, mint ahogy a többiek teszik; ők mindenben Urukat látják. A többiek ellenben elmenekülnek előlük, mert a dolgok látása akadályozza őket Annak látásában, Akitől a dolgok származnak. Ami viszont Isten ismerőit illeti, őket a dolgok Alkotójának látása fátyolozza el a dolgok látásától. Erről mondja *Hikamjában* a hírneves mester, Ibn 'Atá' Alláh: »A vallásos emberek és az aszkéták csupán azért zárkóznak el mindentől, mert úgy találják, hogy minden elzárja őket Istentől; ha meglátnák Őt mindenben, akkor nem zárkóznának el semmitől.«

Tudd meg (legyen hozzád Isten kegyes), hogy Urunk látásától mindössze egyetlen dolog választ el bennünket: az a tény, hogy átadjuk magunkat lelkünk vágyainak. Ne mondd azt, hogy [maguk] a teremtett dolgok azok, amelyek elfátyolozzák előlünk a teremtett dolgok Alkotóját, mert, Istenemre mondom, egyedül az illúzió (*wahm*) az, ami elrejtíti Őt előlünk, egyedül ez az, ami tudatlanságban tart minket.⁷ Ha megismerésre jutnánk, akkor tudásunk bizonyossághoz vezetne minket, s az pedig szívünket és egész lényünket távol tartaná Istentől minden egyébnek a látásától. Már egyedül az is a bizonyosság megismeréséhez vezetne bennünket, ha tisztában lennénk [az igazsággal], a bizonyosság pedig elvonná szívünket és egész lényünket Istentől minden egyébnek a látványától. »Ha az illúzió fátyla felszakadna, az akadályok elhárulásával birtokába jutnál a lényegi látnak, és a bizonyosság felgyúló fénye minden viszonylagos létezését elfátyolozna előled.«

A kontempláció a belső szem dolga; a testi szemnek nincsen hozzá köze. Aki úgy gondolja, hogy a külső dolgok megakadályozhatják a kontemplációt, az nem tudja, hogy miről van szó, mivel az illúzió kívül semmi sem képes gátat vetni neki – márpedig az illúzióknak semmi alapja nincsen. Akinek sikerül megszabadulnia az illúziótól, az előtt világossá válik, hogy minden Isten megismerésének eszköze – s hogy ugyanakkor az Ő megismerésének nincs más eszköze Rajta kívül. Uramat én Uram által ismertem föl. Ha ez a felismerés nem Uram számára nyilatkozott volna meg, akkor nem tudtam volna Őt felismerni.⁸ A tiszteletreméltó mester, Ibn 'Atá' Alláh mondja *Hikamjában*: »Mikor vagy Te távol, hogy léted tanújeleinek kellene Hozzád vezetnie bennünket? Mikor vagy Te messze, hogy nyomaidat követve kellene rádtalálnunk? A teremtett lények nem azért vannak, hogy szemedet rajtuk nyugtasd el; bennük Uradat kell látnod.«⁹

Fordította Buji Ferenc és Medve István

JEGYZETEK

1) Ebben az értelemben mondta Abu'l-Abbász Ibn al-Arif (XII. század): »Korlátozódjék a semmire az, ami soha nem is létezett [= a világ], és maradjon fenn örökre az, ami még soha nem szűnt meg lenni [= Isten]« (Titus Burckhardt: *Kristályparadicsom*, 190. p.).

Ugyanis minden metafizika egyetemes tanítása, hogy ami valóban van, az soha nem lehet, hogy ne legyen, míg ami elmúlhat és a változás által folyamatosan el is múlik, az már most sincsen. Természetesen ez a metafizikai valóságfelfogás jelentősen eltér a közönséges valóságfelfogástól. A két valóságfelfogás eltéréseinek oka, hogy míg a szúfizmus – és a többi metafizikai-misztikus ösvény – képviselői a hétköznapi empirikus tapasztalatban megjelenő valóság mellett egy annál hasonlíthatatlanul valóságosabb valóságról is tapasztalatot szereztek, és az előbbi fényében az utóbbit úgy értékelik, mint ahogy az ébren lévő ember értékeli álomtapasztalatait és álomvalóságát, addig a közönséges ember csupán a hétköznapi tapasztalat empirikus valóságát ismeri, és nem rendelkezik összehasonlítási alappal.

2) Eredetileg e kijelentés nem *hadisz* volt, hanem Muhammad ibn Wászi és Abú Bakr as-Sibli párbeszéd-töredéke. Ugyanis Wászi kijelentésére, hogy »Sosem láttam még semmit anélkül, hogy ne láttam volna benne Istent«, Sibli azt mondta: »Én meg sosem láttam még semmit Istenen kívül« (Annemarie Schimmel: *Mystical Dimensions of Islam*, 147. p.). Ugyanígy mondja a nemes Eckhart mester is a magasra jutott lélekről: »Csodálkozásra készteni, ha valaki még Istenen kívül is megismer va-

lamit« (*Fohászok és vallomások*, 443. p. [Q 71]). Wászi és Sibli párbeszédét Hamvas Béla is fölvette szúfi-antológiájába (*Szúfi*), ám ő – nyilvánvalóan a dialógus továbbmélyítésének szándékával – a következőképpen fordította félre a szöveget:

Sibli: »Sosem láttam mást Istenen kívül.«

Wászi: »Sosem láttam semmit, amit ne Isten látott volna.«

3) Nem elképzelhetetlen, hogy az alany többes számúvá válása e sorban összefügg azal, hogy Isten a Koránban gyakran többes számú alanyként nyilatkozik meg (»isten-i többes«).

4) Szó szerint »tanúság« vagy »szemtanúság«.

5) Figyelemre méltó leírása ez a *szamádhí*, vagyis az egyesítettség állapotának.

6) Lásd ezzel kapcsolatban »Hol van Isten?« című esszénket (Buji Ferenc: *Magasles*, 51–59. p.).

7) Ez nem egyszerűen a plasztikus mentális képességként értelmezett imaginációra vonatkozik, hanem arra az imaginációra, amelyik – »kigyónak nézve a kötelet«, mint ahogy a hinduk mondják – olyan realitást tulajdonít a dolgoknak, amellyel azok nem rendelkeznek. (Titus Burckhardt megjegyzése)

8) E mondat ebben a formájában nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy Saikh ad-Darqáwí szerint Isten megismerésének nemcsak a tárgya, hanem az eszköze, sőt az alanya is Isten.

9) E bekezdés hiányzik Burckhardt fordításából.